

ЗҮРХЭТЭЙ ШАНДАГАН

I

Ой соо бишыхан шандаган түрөөд, хамагһаа айдаг байба. Нэгэ тээ мүшэрэй тас гэхэлээр, шубуунай нийдэхэлээр, модон дээрэхээ саһанай унахалаар, шандагаханай зүрхэниинь амаараа гарашан алдадаг байгаа. Тэрэ шандагахан нэгэ үдэр соо айжа ябаба, хоёр хоногто айжа ябаба, недели соо айжа ябаба, жэл соо айжа ябаба, тиигэнээр бээ хүсөөд, ходо айжа ябахань гэнтэ залхуутай болобо.

— Юунһээшье айнагүйб! — гэжэ оие дүүрэтэр хашхарба.— Огто айнагүйб, бэшэ юушьегүй!

Үбгэжөөл шандагад сугларба, бишыхан шандагад гүйдэжэ ерэнэ, хүгшэн шандагад бэбэрэлдэнээр ерэнэ. Дэрэгэр шэхэтэй, хилар нюдэтэй, оодон хүүлтэй шандаганай бэээ найрхахые бултадаа шагнабад, шэхээрээ дуулаашадаа этигэнгүй. Юунһээшье айхагүй шандаган гэжэ энээнһээ урагша байгаагүй юм.

— Эй, ши, хилар нюдэн, шоноһоошье айнагүй гүш?

— Шоноһоошье айнагүйб, үнэгэнһөөшье, баабгайнаашье, юунһээшье айнагүйб!

Энэнь бүришье энеэдэтэй байба. Залуу шандагад урда һабархануудаараа хоншоорхонуудаа бүглөөд, эльгэ хаталдана, һайн зантай хүгшэн шандагад энеэлдэшбэ, үнэгэнэй һабарта орожо үзэнэн ба шонын шүдэнэй амта үзэнэн үбгэн шандагадшье мийэрэлдэбэ. Ехэл энеэдэтэй шандаган даа...

Ай, ямар энеэдэтэй юм гээшбэ! Гэнтэ бултадаа хүшишбэ. Барандаа тэнэнэн юумэ шэнгээр урбалдажа, харайлдажа, дэбхэрэлдэжэ, эрьюусэлдэжэ эхилбэ.

— Эндэ олон юумэ хэлсэжэ байһанай хэрэг юу байхаб! — гээд, зүрхэ ороһон шандаган хашхарна. — Хэрбээ намтай шонын дайралдаа һаань, тэрээниие би өөрөө эдижэрхихэлби.

— Ай, ямар энээдэтэй шандаган гээшэб!.. Ай, юун гэһэн тэнэг амитан гээшэб!..— гэлдэнэ.

II

Энээдэтэйшье, тэнэгшье байһыень бүгэдөөрөө хараад, бултадаа энээлдэнэ. Шандагад шоно тухай хашхаралдана, теэд шоно тэндэнь ойрохон ябаба ха.

Шоно өөрынгөө шонын лэ хэрэгээр ой соогуур ябажа, үлдэшоод, „шандагаар эдеэлжэрхёо наа, хайн хэн ха даа” гэжэ һанана. Дуулан гэхэдэнь, бүри дүтэхэнэ шандагад хашхаралдажа, хүхэ шоные дурдажа байба. Тэрэ дары зогсожо, агаар унхидад, маряжа оробо. Хүхишэһэн шандагадта тон дүтэхэн ошоод шагнахадань, өөрыень наада барин, тэдэнэр энээлдэнэ. һайрхуу шандаган — дэрэгэр шэхэтэ, хилар нюдэтэ, оодон һүүлтэ — бэшэнһэн ехээр энээжэ байба ха.

„Ай, барма, байзалши, би эгээ шамайе эдижэрхихэб”, — гэжэ хүхэ шоно бодоод, зүрхэтэйгөө һайрхадаг шандагыень хараашална. Шандагад юушье хараагүй, улам ехээр хүхижэ байба. Хүхилгэнэй дүүрэхэ үеэр һайрхуу шандаган түгсэг дээрэ гаража, хойто хүл дээрээ һуугаад, үгэлнэ:

— Шагнагтылши таанар, аймхайнууд! Шагнажа байгаад, нам тээшэ харагты. Мүнөө би таанадта нэгэ юумэ харуулхамни... би... би...

Тиигэжэ байтараа һайрхуугай хэлэниинь гэнтэ тангалайдаа няалдашаһан мэтэ эдэлдэшэбэ, урдаа шонын һуухые харажархиба. Бэшэниинь юушье мэдээгүй. Харин һайрхуунь шоные харахадаа, амилхаашье айшоод, саашадаа бүришье юрэ бусын юумэн болошоо хэн.

Һайрхуу шандаган бүмбэгэ шэнгээр өөдөө һүрөөд, айһандаа шонын үргэн магнай дээрэнь унаад, нюрган дээгүүрнь монсогонон мухарижа, хийдэ үшөө нэгэ эрьелдээд, арһан сооһоон һүрэжэ гарашахаар бэлэн болоод ябаһан юм шэнгээр һүүл гэрээшээ гүйшэбэ.

Айшаһан шандаган нилээд үни, шадалайнгаа барагдатар гүйбэ. Мэнэ мэнэ шонын борьбодохоол ябаһан шэнгээр ходо һанагдаба. Шадалайнгаа тон һалашахада,

барма, нюдөө аняад, бургааһан доро хэбтэшоо.

Тэрэ үедэ шоно тад ондоо тээшээ гүйһэн байна.

Дээрэнь шандаганай унашагада, хүн буудажархиба гэжэ ханаһан байгаа.

Ой соо шандагад олон ха юм даа, энэнь ямар галзуурһан шандаган бэ гэжэ ханаад, шоно ондоо тээшээ харайжа арилшоо.

III

Ондоо шандагадынь нилээд үни мэдээ орожо ядаба. Зариманиинь бургааһан руу тэрьелһэн, нүгөөдүүлэнь түгсэгэй саана хоргодоһон, бэшэниинь хонхосог соо хорошоһон байба.

Тиигэнээр байтараа хоргодохонь бултанда хашартай боложо, зүрхэтэйшэгүүдынь хороһон газарнуудһаа бага-сагаар бултайжа эхилбэ.

— Манай шандаган ехэ зохидоор шоные айлгаба даа! — гэжэ бүгэдөөрөө шиидхэбэ.

— Хэрбээ тэрэнэй үгы наа, амиды гарахагүй хэмди. Үнөөхи айдаггүй шандагамнай хаана гээшэб?

Бэдэрүүл хэбэ. Ябаба, ябаба — зүрхэлиг шандаганиинь олдобогүй.— Ондоо шоно эдижэрхёогүй юм аа гү? — гэлдэнэ.

Һүүлэй һүүлдэ олобо даа: бургааһан доро хонхосог соо ороод, айһандаа арай голтой хэбтэбэ.

— Бэрхэш даа, хилар! — гээд, шандагад нэгэн дуугаар хашхаралдаба.— Айхабтар байнаш даа, хилар! Хүгшэн шоные зохидоор лэ айлгабаш даа. Хүрөөш даа, хүбүүн! Худалаар найрхана гэжэ ханажа байгаалди.

Зүрхэлиг шандаган гансата нэргэжэ, хонхосог сооһоо гараад, нюдөө хурсадхан, хэлэжэ оробо: „Таанар юун гэжэ ханаабта? Ай, таанар, аймхайнууд!”

Тэрэ үдэрһөө хойшо зүрхэлиг шандаган үнэхөөрөө юунһээшье айдаггүй гээшэ хаб гэжэ этигэжэ эхилбэ.